

**POLITECHNIKA
GDAŃSKA**

WYDZIAŁ ARCHITEKTURY

KATEDRA URBANISTYKI I PLANOWANIA REGIONALNEGO
ul. G. Narutowicza 11/12
80-233 Gdańsk

dr hab. inż. arch. Justyna Martyniuk-Pęczek, prof. PG

Gdańsk, 02.07.2023

R e c e n z j a

rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Dominiki Jaszczyńskiej-Wolsztyńskiej
„Strategia ‘wyciemniania miast’ w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni
na przykładzie miast francuskich”

napisanej pod kierunkiem promotora dr hab. inż. arch. Anny Franty, prof. PK
na Wydziale Architektury Politechniki Krakowskiej

1. Podstawa opracowania

- 1.1. USTAWA z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki;
- 1.2. Pismo L.dz. A-0/450/202 z dnia 22.05.2023 od Prodziekan ds. nauki Wydziału Architektury prof. dr hab. inż. arch. Justyny Kobylarczyk z prośbą o opracowanie recenzji rozprawy doktorskiej;
- 1.3. Rozprawa doktorska: mgr inż. arch. Dominika Jaszczyńska-Wolsztyńska pt. „Strategia ‘wyciemniania miast’ w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni na przykładzie miast francuskich” Politechnika Krakowska, Kraków 2023.

2. Ocena formalna rozprawy

Recenzowana rozprawa Pani Dominiki Jaszczyńskiej-Wolsztyńskiej „Strategia ‘wyciemniania miast’ w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni na przykładzie miast francuskich” jest jednotomowym opracowaniem napisanym w języku polskim w formie wydruku komputerowego formatu A4 oprawionego w miękką okładkę i zawierającym 277 stron, z czego 243 stron stanowi część merytoryczną pracy (od str. 7 - do str. 236).

Praca składa się ze wstępu i sześciu rozdziałów właściwych, podsumowania, spisu bibliografii, spisu tablic oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Wstęp zawarty jest na 21 stronach, rozdział pierwszy obejmuje 50 stron, rozdział drugi obejmuje 47 stron, rozdział trzeci 32 strony, rozdział czwarty zawiera 62 strony, dalej znajduje się podsumowanie obejmujące 5 stron. Praca jest bogato ilustrowana. Fotografie i rysunki są uporządkowane, podpisane i pogrupowane w formie tablic. Łącznie praca zawiera 72 tablice. Dodatkowo każdy rozdział posiada zindywidualizowaną przekładkę w formie zdjęcia ilustrującego dane zagadnienie. Łącznie w pracy znajduje się 7 takich fotografii. Bibliografia pracy jest raczej bogata, szczególnie zważywszy na obraną dość wąską tematykę pracy. Obejmuje 127 publikacji zwartych (w tym większość pozycji obcojęzycznych), a także akty prawne i planistyczne, polskie i międzynarodowe w ilości 21 oraz 96 źródeł internetowych. Praca pod względem edytorskim jest bardzo starannie przygotowana na co składa się czytelny układ i grafika.

Administracja Wydziału Architektury

Wpłynęło dnia... 2.5. LIP. 2023

L.dz. Podpis...

3. Ocena merytoryczna

3.1. Temat i cel rozprawy oraz jej założenia badawcze

*"Światło jest związane z sercem i duszą człowieka.
Światło przyciąga ludzi, wskazuje drogę, a kiedy widzimy je w oddali, podążamy za nim."
Ricardo Legorreta*

Legorreta, jak wielu innych architektów, takich jak L. Kahn czy R. Piano widzieli światło jako przewodnika w kształtowaniu przestrzeni, stąd tytuł rozprawy doktorskiej Pani Dominiki Jaszczyńskiej-Wolsztyńskiej *„Strategia ‘wyciemniania miast’ w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni na przykładzie miast francuskich”* pozornie może wydawać się dość kontrowersyjny. Jednak w dzisiejszych uwarunkowaniach związanych z konsekwencjami wynikającymi ze zmian klimatycznych czy kryzysu energetycznego, nie można już tylko patrzeć na przestrzeń w aspekcie estetycznym. Obecnie stoimy przed wyzwaniem, które będzie wymagało przededefiniowania sposobu projektowania miast i architektury. Jednym z tych elementów będzie także traktowanie oświetlenia jako dobra, które służy ludziom, ale przy tym nie może wpływać negatywnie na środowisko.

Zainteresowania Doktorantki koncentrują się na tematyce oświetlenia struktur urbanistycznych w zakresie aspektów percepcji przestrzeni, w szczególności w ujęciu estetycznym oraz zjawiska zanieczyszczania światłem. Doktorantka zestawia ze sobą z pozoru niepowiązane elementy (sztuka kreacji przestrzeni i klimatologia-ochrona środowiska) i opisuje *„architektoniczno-urbanistyczne zagadnienia związane z kształtowaniem i modyfikacją wnętrz urbanistycznych przy użyciu sztucznej iluminacji w celu realizacji idei ‘wyciemniania miasta’”*, str. 9. Wybór ten należy uznać za trafny, gdyż ślad działalności człowieka, w tym oświetlenia przestrzeni publicznych powoduje wiele konsekwencji, nie tylko w wymiarze przestrzennym, czy środowiskowym. Jak sama Doktorantka zauważyła, istnieje wiele prac naukowych dot. zanieczyszczenia światłem (Skwarło-Sońta K. 2019, Skarżyński K., 2019, Kotarba Z. 2020, Łopuszyńska A. 2021 i wielu innych), percepcji i pobudzania emocji poprzez dramaturgię scenografii (Franta A. 2004, Kozień- Woźniak M. 2015, Keller M. 2013 i wielu innych). Naukowcy z różnych dyscyplin zajmują się tą tematyką, brakuje jednak spojrzenia, które połączyłoby w sposób komplementarny oba te zagadnienia. Takie wyzwanie wymaga jednak posiadania wiedzy z zakresu różnych dyscyplin.

Doktorantka, bazując na powyższych przesłankach, przyjęła określone założenia badawcze, na które składa się cel główny złożony z trzech części. Dotyczy on analiz środowiskowych, dramaturgicznych, sztucznej iluminacji oraz kreacji sekwencji świetlnych. Struktura opracowania jest prawidłowa. Jego układ podporządkowano założonemu celowi badawczemu i przyjętym metodom ich realizacji oraz weryfikacji postawionej hipotezy.

Praca od strony metodologicznej została przygotowana poprawnie, na co składa się wyraźnie zarysowany problem badawczy. Do realizacji postawionych w rozprawie zadań badawczych trafnie dobrano wykorzystane w niej metody, w tym krytyczną analizę piśmiennictwa z badanego obszaru oraz dogłębną analizę dokumentacji badawczo –projektowej biura Concepto. Praca ma charakter badawczy. W pracy postawiono jedną tezę, która buduje narrację rozprawy. Przeprowadzone badania w rozdziale 2-4, uzupełnione analizą literatury w ramach tego obszaru zawarte w rozdziale 1, odegrały w rozprawie kluczową rolę, gdyż w oparciu o nie zweryfikowano pozytywnie postawioną tezę badawczą rozprawy, że *„wieloaspektowa strategia ‘wyciemniania miasta’ i wynikająca z niej modyfikacja światłem wnętrz*

urbanistycznych prowadzi do podniesienia walorów środowiskowych i emocjonalno-dramaturgicznych przestrzeni publicznej miasta”.

3.2. Zawartość merytoryczna pracy

We Wstępie Doktorantka przedstawia problem badawczy skupiony wokół problemów „aranżowania „świetlnej atmosfery” tkanki miejskiej po zmierzchu w kontekście aspektów środowiskowych, dramaturgicznych, ekologicznych, jak i prozdrowotnych w procesie ‘wyciemniania miast’” - str.8. Na tej bazie buduje cały wywód rozprawy. W tym rozdziale Doktorantka w sposób czytelny przedstawia także przedmiot pracy, cel pracy, tezę badawczą i określa zakres: merytoryczny, czasowy, terytorialny. Dalej Doktorantka opisuje przyjęte metody. Oprócz analizy literatury przedmiotu, Doktorantka dużą uwagę skupia na dogłębnym analizie dokumentacji badawczo-projektowej masterplanów oświetlenia wykonanych przez biuro Concepto. Analizując pracę, można by stwierdzić, że właśnie ten element oraz autorskie badania *in situ*, w ramach których przeprowadzano waloryzację iluminowanej przestrzeni, stanowią kluczowy element metodologii pracy. Cytowane dalej w metodzie wywiady eksperckie, nie pojawiły się w wyraźny sposób w narracji pracy, tylko czasem były one zaznaczane w przypisach jak na str. 69. Rezultaty tych wywiadów nie zostały podsumowane w wystarczający sposób, brak również prezentacji pytań, jakie zostały zadane ekspertom. W związku z tym na publicznej obronie proszę Doktorantkę o wyjaśnienie, jaką rolę wywiady eksperckie odegrały w weryfikacji tezy, a być może służyły do realizacji któregoś elementu celu? Czy wylania się z tych wywiadów jakaś wyraźna tendencja? Czy eksperci, którzy pochodzą z różnych krajów, a także z różnych dyscyplin, mają również różne poglądy dotyczące problemu kształtowania dramaturgii miejsca i wyciemniania miasta?

Na kolejnej stronie Doktorantka w przejrzysty sposób prezentuje strukturę pracy. Dalej przedstawiony jest bardzo szeroko stan badań, gdzie Doktorantka nie tylko wymienia pozycje literaturowe, ale także w ciekawy sposób charakteryzuje każdą z nich. Rozdział ten kończy słownik pojęć, który mógłby być podzielony na definicje uporządkowane wg. dyscypliny. Pojawiają się tam zarówno terminy z urbanistyki, jak i techniki świetlnej. W mojej ocenie jednak brakuje odniesienia do pojęcia „luminancji”. Definicja ta moim zdaniem odgrywa kluczową rolę w rozumieniu zjawiska zanieczyszczenia światłem, dramaturgii oświetlenia, a także służy do określenia parametrów oświetleniowych w dokumentacji projektowej. Pojęcie luminancji można w bardzo dużym uproszczeniu porównać do odczucia jaskrawości / jasności powierzchni lub źródła światła (jednostka to cd/m^2). Ten parametr zapewne byłby przydatny, gdybyśmy mieli za zadanie przetłumaczyć wartości emocjonalne – dramaturgii światła, na parametry techniczne – obiektywne, stąd uwaga, że być może właśnie ten parametr mógłby być pomostem między tym, co odczuwalne, a tym, co policzalne w ‘wyciemnianiu miasta’.

W rozdziale 1 Doktorantka przedstawia tło badań. Przybliża wprawdzie historię oświetlenia, ilustrując ją na tle trybu życia i ewolucji cywilizacji, w tym rozwoju technologii oświetleniowej od płomienia po elektryczne źródła światła. W podrozdziale 2. szeroko opisuje pojęcie zanieczyszczenia świetlnego odwołując się do różnych dyscyplin naukowych. Przytacza negatywne skutki stosowania nadmiernego oświetlenia dla zdrowia człowieka oraz fauny i flory. Słusznie też zauważa, że „fakt zastosowania sztucznej iluminacji nie jest jeszcze źródłem problemów” – str. 49. Jako jedną z głównych przyczyn podaje brak koordynacji w planowaniu oświetlenia w mieście. Podrozdział 3 jest poświęcony opisowi sposobów czerpania inspiracji z oświetlenia scenograficznego dla stworzenia dramaturgii w przestrzeniach publicznych. Doktorantka zauważa możliwości technologiczne dzisiejszego sprzętu oświetleniowego do tworzenia nastroju, ale przede wszystkim, bazując na doświadczeniu między innymi Ubersfeld czy Wajdy, zauważa znaczenie budowania relacji widz - aktor. Kończąc ten podrozdział porównuje charakter i funkcje

przestrzeni publicznej do scenografii teatralnej. Analizuje, jak doświadczenia wynikające z percepcji oświetlonej przestrzeni mogą wpływać na funkcjonowanie miasta nocą. Kolejno wymienia potrzeby współczesnego miasta, w tym rewitalizacji i kształtowania krajobrazu miasta poprzez oświetlone punkty, jako kluczowe elementy w zapewnieniu orientacji w przestrzeni jak i poczucia bezpieczeństwa. Jednocześnie ilustruje „wpływ iluminacji na dramaturgię i odbiór przestrzeni miejskich” w tablicach zawartych w rozdziale. Rozdział ten kończy się bardzo ciekawym podrozdziałem 4 i rozważaniem nad teoriami doświadczania przestrzeni i odejścia od nawyków. Przy tym Doktorantka przytacza teorię sytuacionistów, „kontrkulturę” i refleksje Latoura. Ten podrozdział nakreśla czytelnikowi tło zmian i stanowi dobrą podstawę do prowadzenia narracji w dalszej części pracy.

Rozdział kończy ważny akapit, gdzie Doktorantka słusznie zauważa, że *„będąc świadomym zmian wynikających z oddziaływania ludzi na środowisko naturalne, dokonując szerszej krytyki dotychczasowych działań, stajemy przed wyzwaniem „traktowania estetyki jako nowej filozofii przyrody”, która w jej klasycznym ujęciu, była z niej wyłączona. Senes tego połączenia stanowi „usytuowanie (człowieka) w otoczeniach”, nową przyszłość w podejmowaniu decyzji, m.in. przestrzennych, w symbiozie z przyrodą i nami samymi”* – str. 81. Jako odpowiedź na ten problem Doktorantka przedstawia ‘wyciemnienie miasta’, oświetlenie wystarczające (optymalne ergonomicznie). W tym kontekście nasuwa się pytanie: Czy zdaniem Doktorantki w miastach, w których żyją miliony ludzi o różnych potrzebach, różnych uwarunkowaniach kulturowych, czy nawet sprawności widzenia, możliwe jest zaprojektowanie oświetlenia wystarczającego? Czy oświetlenie wystarczające dla mnie, jest równie wystarczające dla osoby słabowidzącej? Jak należy rozumieć oświetlenie „wystarczające”?

Rozdział 2 wprowadza do opisu uwarunkowań prawnych i teoretycznych zmierzających do ograniczenia oświetlenia w miastach. W tym miejscu Doktorantka powołuje się na przepisy międzynarodowe, a także polskie i francuskie. Dobrze opisuje ich charakterystykę i znacznie. Doktorantka słusznie zauważa, że współczesne akty prawne wspierają w założeniach ideę ‘wyciemniania miasta’ i ochrony przyrody. Z ostatniego zdania podrozdziału 1 można wysnuć wniosek, że Doktorantka docenia wartość tych dokumentów, ale jednocześnie niejako postuluje, by podejmować działania w kierunku tworzenia planów oświetlenia *„ukierunkowanych na racjonalne wyciemnianie miast również w Polsce”*. – str. 88. W dalszej części rozdziału Doktorantka przybliża potrzebę tworzenia „kompleksowych masterplanów iluminacji” i opisuje rozwój urbanistyki oświetleniowej, wzorując się tutaj na przykładach francuskich. W ten sposób pokazuje, jakie znacznie ma urbanistyka w określaniu poszczególnych warstw oświetleniowych. Dalej przybliża warsztat projektanta, wzorując się na doświadczeniach R. Narboniego. Przytacza kroki projektowe, które bazują nie tylko na diagnozie stanu, ale także działaniach edukacyjnych i partycypacyjnych. Podkreśla także aspekty finansowe, które mogą mieć kluczowy głos w kwestii decyzji o zmianie systemu oświetlenia. Ten podrozdział kończy się stwierdzeniem, że jesteśmy obecnie w momencie transformacji z „światłnej urbanistyki” w kierunku „nocnego urbanizmu”, gdzie kluczowe role grają korytarze ciemności oraz świetlne „pokoje”, a instalacje oświetleniowe reagują i włączają się wg. potrzeb użytkownika.

Kolejne części rozprawy to bardzo wartościowe i poznawcze opisy działań projektowych i studiów przypadków, które pozwalają na zrozumienie idei ‘wyciemniania miasta’. Doktorantka w bardzo dokładny sposób prezentuje kolejne kroki i działania oraz uwypukla kluczowe elementy wpływające na sukces realizacji. Jest to wyjątkowo wartościowy materiał badawczy, który uzupełnia istniejący stan badań, ale przede wszystkim wnosi nowe treści dla dyscypliny architektura i urbanistyka.

Kolejne dwa podrozdziały rozdziału 2 prezentują 2 z 4 różnych studiów przypadków. Pierwszy z nich dotyczy opisu założeń Master Planu oświetleniowego dla Talmont-sur-Gironde. Tutaj Doktorantka przybliża historię i charakterystykę miejsca oraz opisuje wprowadzone przez biuro Concepto rozwiązania projektowe. W przypadku publikacji pracy w wersji książkowej należy jednak zwrócić uwagę, aby unikać błędów w używaniu pojęć zaczerpniętych z innych dyscyplin. Pojawiają się tutaj bowiem (str. 99), określenia błędne, np. „metalowe lampy halogenowe”, podczas gdy w języku polskim używamy określenia „lampy metalohalogenkowe”, a także „dobry wskaźnik barwy”. Być może chodziło tutaj Doktorantce o „dobry wskaźnik oddawania barw”. Zastanawiam się również, czy pojawiające się w pracy określenie „diagnostyka urbanistyczna” (str. 101, 107, 117) nie jest po prostu „analizą urbanistyczną”.

Dodatkowo Doktorantka przedstawia w tym rozdziale studium przypadku Master Planu dla miasta Anneey. W tej części pracy bardzo dokładnie zaprezentowana jest metodologia pracy biura Concepto w rozbiciu na poszczególne fazy analizy: - historii miejsca, -krajobrazu, -kompozycji urbanistycznej, -systemu komunikacji i struktury społecznej. Fazy te są zbieżne z warsztatem urbanistów. Kolejno Doktorantka wyłania wyjątkowe, a także ważne z punktu widzenia masterplanów elementy, tj. analizy funkcjonowania przestrzeni w ciągu dnia i w nocy. Na tej bazie dokładnie opisuje projekt poczynając od 7 kluczowych zagadnień dla wprowadzenia spójnego systemu. Zagadnienia te obejmują np. ujednolicenie systemu oświetlenia, jak i doświetlenie parków i ogrodów, a zaciemnienie obiektów sportowych. Ciekawym wdrożonym elementem są „czarne korytarze”, które w sposób systemowy miałyby łączyć tereny wartościowe pod względem przyrodniczym. Na końcu rozdziału Doktorantka słusznie zauważa, że „większość zaleceń jest uniwersalna i może być przydatna w innych lokalizacjach”- str. 130. Należy stwierdzić, że opisany materiał zawiera ciekawe spostrzeżenia. Szkoda jednak, że Doktorantka w tym miejscu nie pokusiła się o stworzenie autorskiego podsumowania w formie schematu lub prostej listy, która zawierałaby właśnie te uniwersalne zalecenia.

W 3 rozdziale pracy, Doktorantka postanowiła zaprezentować przykład miasta Rennes, które uruchomiło długofalowy proces realizacji przyjętej strategii wyciemniania miasta. Skala miasta jest w tym przypadku znacznie większa, niż przytaczane wcześniej przykłady, stąd można zauważyć w narracji, jak pojęcie 'wyciemniania miasta' ewoluuje. Składa się na to z jednej strony dokładne zaprojektowanie wybranych miejsc i ciągów komunikacyjnych, a z drugiej między innymi pozostawienie pewnej elastyczności w tym, co zostanie zrealizowane. Jak twierdzi Doktorantka na str. 138 *„jednym z głównym potencjałów Rennes, w zakresie strategii oświetleniowej, jest jego nieustanny rozwój, jaki zapewniają liczne projekty i inwestycje.”* Dalej, analizując treść pracy zauważyć można, że *„najważniejszą częścią Master Planu Oświetlenia miasta Rennes, było stworzenie strategii zachowania i rozwoju ciemności w Rennes, tzw. czarnej sieci korytarzy”*. Te wszystkie elementy zilustrowane w rysunku skali miasta (Tab. III.2) składają się na wyodrębnienie sieci powiązań komunikacyjnych i głównych ośrodków nocnej aktywności mieszkańców, a także „zaciemnienia” sieci zielonej infrastruktury i stworzenie miejsc wolnych od oświetlenia, czyli „stref wspólnej ciemności”. Doktorantka słusznie zauważa, że takie działanie nie byłoby możliwe bez konsultacji społecznych, bo *„plan zachowania i rozwoju ciemności nie może być nigdy realizowany kosztem poczucia bezpieczeństwa lokalnej społeczności”- str. 140.* Ciekawym wątkiem podnoszonym w tym planie oświetleniowym, jest potrzeba zaprojektowania iluminacji dla krawędzi stref buforowych, które miałyby minimalizować negatywny wpływ iluminacji na różne gatunki zwierząt i roślin. W dalszej części rozdziału Doktorantka przechodzi do coraz mniejszej skali. W podrozdziale 3 skupia się na opisie propozycji dla terenów rekreacyjnych, parków miejskich i ogrodów, oraz cieków wodnych. Przybliża poszczególne rozwiązania w skali przestrzeni publicznej ilustrując je w tablicach (Tab. III.3 i Tab. III.4). Cytując plan oświetleniowy, pokazuje jak poszczególne parki miałyby być oświetlane w zależności od ilości

użytkowników i stref aktywności - str. 148. To ciekawe rozwiązanie, aczkolwiek w tym kontekście nasuwa się pytanie: Czy Doktorantka ma może wiedzę, czy rozwiązania te zostały wdrożone oraz jaka jest reakcja użytkowników – mieszkańców?

Kolejny podrozdział 4 przedstawia zaproponowane w planie oświetlenia miasta Rennes wytyczne dotyczące kształtowania iluminacji dla wysokich budynków, przestrzeni publicznej oraz historycznej tkanki miasta. Jest to bardzo interesująca część pracy, gdyż pokazuje w detalu realizacje oraz pewne działania, jak na przykład sposoby iluminacji, czy sposoby zarządzania oświetleniem, w sposób balansujący „poczucie bezpieczeństwa” w przestrzeniach, a jednocześnie ograniczający nadmierną iluminację. Doktorantka przywołuje także praktyczne rozwiązania, jak na przykład mobilną aplikację Lumi-R, która umożliwia w zupełnie nowy sposób zwiedzać historyczną tkankę miasta, gdyż zostawia użytkownikowi możliwość włączania niektórych sekwencji oświetleniowych. Te wszystkie działania miały za zadanie „wprowadzenie sprzyjającego tożsamości bogactwa wrażeń – różnorodności świetlnej atmosfery w dzielnicach miasta”- str. 159, a ich ilustracje są zawarte i opisane na siedmiu tablicach Tab.III.7-14. Kończąc rozdział 3 Doktorantka wyszczególnia zrealizowane działania zawarte w planie oświetlenia oraz korzyści finansowe i środowiskowe z nich płynące. Prezentując w tej części rozprawy spójność strategii oświetlenia miasta Rennes, czy zdaniem Doktorantki uwarunkowania kulturowe mają wpływ na jej kształt? Czy w Polsce możliwe jest zastosowanie takiego narzędzia w planowaniu miasta i jakie to małoby odniesie do obecnych dokumentów planistycznych?

Rozdział 4 prezentuje kolejny typ wdrażania strategii oświetlenia miasta, na przykładzie Paryża. Jest to ważny opis studium przypadku, gdyż charakteryzuje go odmienne podejście do projektowania i dzielenia przestrzeni miasta na poszczególne obszary. Plan dopuszcza także zmiany w projekcie i możliwość elastycznego dostosowywania się do zmiennych warunków. Doktorantka wpięrow przybliżyła tło zmian w zakresie planowania oświetlenia, a następnie argumentuje istotę podjęcia tematu aranżacji miejskich mieszkaniowych stref obrzeżnych. We wnikliwy sposób prezentuje strategię identyfikacji światłem obszaru tak zwanej „Korony Paryskiej”. Dzieli koncepcje na poszczególne warstwy idei „Miasta Niezwykłego” i „Miasta Zwykłego”. Dla obu koncepcji przeprowadza dokładną analizę projektu. Wyszczególnia istotne i ważne pomysły, jak na przykład iluminacja i podkreślenie dawnych bram miejskich, obiektów infrastrukturalnych – jak wiadukty i tunele, ciągi piesze oraz przestrzeni zielonych, w tym brzegów Sekwany. Co ważne, weryfikuje także koncepcje projektowe w badaniach *in situ* – stosując przy tym autorską metodę waloryzacji przestrzeni. Szkoda, że Doktorantka nie pokusiła się o przeprowadzenie szerszego badania, polegającego na ankietyzowaniu przechodniów poprzez użyciu karty oceny. Zawarte w karcie pytania typu „poczucie bezpieczeństwa” czy „orientacja w przestrzeni” zapewne byłyby możliwe do weryfikacji przez użytkowników przestrzeni. Brak tego elementu powoduje, że waloryzacja ma charakter jakościowy, posiada jednak ograniczenie wynikające z przedstawienia jednego punktu widzenia. Usprawiedliwieniem braku objęcia tym badaniem szerszego grona respondentów może być fakt, że badania były wykonywane w innym kraju, w obcym dla Doktorantki języku.

Z jakościowych badań Doktorantki wynika, że tereny zielone zaprojektowane w sposób oddający szacunek przyrodzie, czyli ograniczający luminancję, a jednocześnie budujący charakter miejsca i widoki scenograficzne są najwyższej ocenianą przestrzenią. W każdym z opisywanych przypadków, Doktorantka wykazuje, że istotne jest budowanie atmosfery, choć nie zawsze jest to zadanie łatwe. Cytując Doktorantkę „kwestią kluczową była kreacja nastroju, który spowoduje chęć ponownego włączenia przestrzeni w codzienne trasy przemieszczania się mieszkańców i użytkowników.”- str. 200. Na tym tle pojawia się pytanie do Doktorantki o jej refleksję na temat trwałości rozwiązań proponowanych przez R. Narboniego w sytuacjach kryzysowych. Biorąc pod uwagę ostatnie wydarzenia w różnych miastach, w tym

w Paryżu, oświetlenie po zapadnięciu zmroku odgrywa ważną rolę w percepcji „poczucia bezpieczeństwa”, a cień, kreowanie nastroju na kontraście, tak ważny dla doznań estetycznych, może jednak po zapadnięciu zmroku budzić obawy o bezpieczeństwo użytkownika przestrzeni. Czy rozwiązania budujące nastrój sprawdzają się w takiej sytuacji?

W kolejnym podrozdziale 3. Doktorantka przedstawia innowacyjny pomysł dla Paryża, bazujący na idei zmniejszania zużycia energii. „Mapa Światła” to koncepcja, która z jednej strony ma za zadanie weryfikację istniejących instalacji iluminacji obiektów w kierunku ‘wyciemniania’ (zmiany technologii na bardziej energooszczędnej, a także wymiany opraw iluminacyjnych i ich lokalizacji). Dla tych kluczowych obiektów wyłoniono 4 kryteria, według których oceniane były realizacje tj.: ważność, efektywność energetyczna, estetyka, ekologia. Po drugie „Mapa Światła” zakłada tworzenie nowych iluminacji lokalnych, co ma na celu wspieranie powszechnej jakości nocnego użytkowania niespektakularnych mieszkaniowych obszarów miasta. Tutaj kryteriami wyboru obiektów do iluminacji są: czas budowy/remontu, lokalizacja, widoczność, walory architektoniczne, skwery (przestrzenie publiczne) w okolicy. Dodatkowym elementem koncepcji „Mapy Światła” jest rewizja godzin działania instalacji, co ma doprowadzić także do zmniejszenia zużycia energii. Wybrane elementy z opisywanych przykładów zostały ocenione przez Doktorantkę przy użyciu autorskiej metody oceny. Dobór obiektów do analizy został przygotowany w oparciu o informacje zawarte w wywiadzie eksperckim z R. Narboni. Ostatni podrozdział 4 przedstawia w sposób syntetyczny wnioski z waloryzacji przestrzeni wykonanej autorską metodą. Szkoda, że w podsumowaniu nie znalazła się zbiorcza tabela, która mogłaby w sposób wyraźny pokazać wyniki analiz przeprowadzanych w 26 przypadkach, wówczas wyłoniłyby się główne kierunki, gdzie zapewnione są: widoczność i komfort, a także sposoby iluminacji im towarzyszące.

Zakończenie rozprawy, tj. Podsumowanie prezentuje wnioski wynikające z przeprowadzonych badań i analiz. Przedstawiono tu w sposób syntetyczny problemy i wyzwania badawcze oraz sformułowano wnioski aplikacyjne, takie jak na przykład „konieczność opracowywania master planów oświetleniowych”, wykorzystanie „diagnostyki urbanistycznej dziennej i nocnej”, budowanie nastroju, czy też angażowanie społeczności lokalnej.

Doktorantka podsumowując swoje badania stwierdza, że: „odpowiedzią na zagrożenia wynikające z narastania zjawiska zanieczyszczenia świetlnego jest przeciwdziałająca mu idea wyciemnienia miasta, czyli sztuczne oświetlenie wystarczające (optymalne ergonomicznie), wzbogacające dramaturgię przestrzeni i efektywne środowiskowo.”

4. Wniosek końcowy

Pani mgr inż. arch. Dominika Jaszczyńska-Wolsztyńska w rozprawie doktorskiej pt. „Strategia ‘wyciemniania miast’ w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni na przykładzie miast francuskich” przedstawiła oryginalne rozwiązanie problemu naukowego polegające na wprowadzeniu pojęcia i koncepcji ‘wyciemnianie miasta’. Problem ten oparła o konsekwentną analizę czynników powodujących zanieczyszczenie świetlne i zestawiała je z potrzebą kształtowania estetyki miejsca przy użyciu efektów scenograficznych. Rozwiązanie problemu oparła wykonując przekrojową analizę dokumentacji projektowej planów oświetleniowych i waloryzacji realizacji instalacji oświetleniowych zawartych w tych projektach w miastach francuskich. Doktorantka wykazała się obszerną wiedzą teoretyczną w zakresie problematyki, której dotyczy recenzowana rozprawa. Poprzez czytelną i konsekwentnie prowadzoną narrację pracy, a także poprzez opracowanie autorskiej metody i przeprowadzenie waloryzacji przestrzeni dowiodła, że posiada umiejętność samodzielnego prowadzenia

badan naukowych. Wybór tematu jest właściwy, cele badawcze zostały zrealizowane, a postawiona teza badawcza została zweryfikowana pozytywnie.

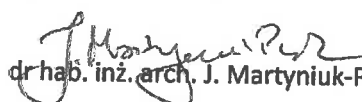
Mocnymi stronami recenzowanej rozprawy są:

- podjęta próba kompleksowego podejścia do opisanie i wyjaśnienia pojęcia 'wyciemnianie miasta',
- opis działań projektowych i studiów przypadków, które pozwalają na zrozumienie idei 'wyciemniania miasta',
- systematyczny, dokładny i spójny opis kroków podejmowanych w przypadku tworzenia planów oświetleniowych w różnych skalach w miastach francuskich, co może stanowić znakomity materiał inspiracyjny dla przyszłych projektantów planów oświetlenia miast.

Słabszą stroną rozprawy jest użyty język techniczny, pochodzący z dyscypliny techniki świetlnej, który w przypadku publikacji pracy może zostać poddany krytyce przez ekspertów z tej dyscypliny.

Reasumując, uważam, że recenzowana rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Dominiki Jaszczyńskiej-Wolsztyńskiej zatytułowana „Strategia 'wyciemniania miast' w aspekcie środowiskowym i dramaturgii przestrzeni na przykładzie miast francuskich” odpowiada merytorycznym i formalnym wymogom stawianym rozprawom doktorskim i wnoszę o jej dopuszczenie do publicznej obrony.

Jednocześnie na bazie powyższych argumentów oraz z uwagi na wysoki poziom naukowy, który prezentuje przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr inż. arch. Dominiki Jaszczyńskiej-Wolsztyńskiej wnioskuję o przyznanie wyróżnienia. Praca zawiera wyjątkowy i wartościowy materiał poznawczy (dokładne opisy prac badawczo-projektowych biura Concepto), które jak do tej pory nie były w Polsce tak dogłębnie omawiane. Zgromadzony przez Doktorantkę materiał zawarty w pracy i podbudowany wywiadami eksperckimi uzupełnia istniejący stan badań, a także wnosi nowe treści dla dyscypliny architektura i urbanistyka.

dr hab. inż. arch. J. Martyniuk-Pęczek, prof. PG